

Kauppinen, M., Martin, A., Moate, J., Naukkarinen, A., Valleala, U.M., & Vehkakoski, T. (2022). *Inklusion, inklusiivisen kasvatuksen ja inklusiivisen pedagogiikan määritelmät*. Täydennyskoulutusmateriaali. HOHTO-hanke. Opettajankoulutuslaitos ja Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.

INKLUUSIO

Inklusiolla viitataan kaikkien ihmisten yhtäläiseen arvostamiseen ja kunnioittamiseen yhteisön jäsenenä. Inklusion periaatteena ja lopputulemana on sosiaalinen inklusio, eli kaikkien yksilöiden ja ryhmien täysimääräiset ja yhtäläiset mahdollisuudet olla osallisia yhteiskunnassa. Se siis vertautuu luovuttamattomuudessaan esimerkiksi demokratian ja sananvapauden käsitteisiin. Inklusio tarkoittaa yhteisöstä poissulkemisen sijaan jokaisen yksilön oikeutta hyvään elämään. Tavoitteena on varmistaa kaikkien ihmisten oikeudet osallistua taloudelliseen, sosiaaliseen, poliittiseen ja kulttuuriseen elämään sekä yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Prosessina inklusio edellyttää monenlaisia toimia yhteiskunnassa. Jokaisen ihmisen ihmisarvoa kunnioitetaan sekä hänen osallisuuttaan yhteiskunnassa edistetään parhaalla mahdollisella tavalla. Kasvatus- ja oppimisyhteisöissä inklusioon pyritään opettajien tietoisuutta lisäävän koulutuksen sekä esteettömien ja saavutettavien oppimisyhteisöjen rakentamisella. Yhteisöjen pyrkimyksenä on estää eri ihmisryhmien erottelua tai leimaamista. Hallinnollisesti inklusion toteutuminen tulisi varmistaa lainsäädännön ja politiikan avulla sekä keräämällä ja analysoimalla säännöllisesti aineistoa inklusion toteutumisen arvioimiseksi.

(Ks. esim. Florian, 2008; Suomen perustuslaki 1999, 6 §; Yhdistyneet Kansakunnat, 2016)

INKLUSIIVINEN KASVATUS

Inklusiivisessa kasvatuksessa kaikilla oppijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet käydä koulua, opiskella ja kehittää taitojaan. Yksilöllisistä ominaisuuksistaan, oppimisvalmiuksistaan tai taustoistaan riippumatta oppijat toimivat ja ovat osallisia samassa ryhmässä ja samoissa oppimis- ja kasvatusyhteisöissä. Myös oppimisen tuki järjestetään näissä ryhmissä tai tuodaan niihin. Oppijoiden moninaisuutta ja ainutlaatuisia ominaisuuksia arvostetaan ja otetaan ne koko oppimisyhteisön voimavaraksi.

Inklusiivisen kasvatuksen toteuttaminen vaatii toimia monella kasvatus- ja oppimisyhteisön sekä varhaiskasvatus- ja koulutusjärjestelmän tasolla. Inklusiivinen kasvatus edellyttää, että kasvatus- ja oppimisympäristön henkilöstö on sitoutunut inklusiivisen kasvatuksen periaatteisiin ja saa siihen liittyen koulutusta. Lisäksi oppimisympäristö on rakennettu esteettömäksi, ja opetuksessa käytettävä materiaali ja viestintä on kaikille saavutettavaa. Oppimisympäristöissä ollaan herkkiä tunnistamaan mahdollisia leimaavia ja syrjiviä käytäntöjä sekä puuttumaan niihin välittömästi. Kasvatus- ja oppimisympäristöissä harjoitellaan tietoisesti yhdessä työskentelemistä sekä demokraattista ja kaikkien osallisuutta edistävää elämäntapaa. Kansalliset säädökset tukevat inklusiivisen kasvatuksen edistämistä. (Ks. esim. Booth & Ainscow, 2022; Butler & Naukkarinen, 2017; Juvonen ym., 2019)

INKLUSIIVINEN PEDAGOGIIKKA

Inklusiivinen pedagogiikka perustuu ajatukselle, että ovet ovat auki kaikille oppijoille heidän taustoistaan riippumatta ja että jokaisen oppijan potentiaalia oppia ja osallistua arvostetaan ja tuetaan. Inklusiivisessa pedagogiikassa huomioidaan tutkimusperustaisesti oppijoiden erilaiset kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet ja -tavat sekä tuen tarpeet. Opettaja eriyttää tarkoituksenmukaisesti tavoitteita, sisältöjä ja oppimateriaaleja, oppimisprosesseja (esim. opetusmenetelmät) sekä tuotoksia (esim. arviointimenetelmät). Jatkuva ja monipuolinen arviointi on osa opetusta. Oppija on kriittinen ja aktiivinen toimija opetuksessa, joten myös itsearviointi ja vertaisarviointi ovat tärkeitä. Keskeistä opetuksessa on myös monikanavaisuuden sekä moninaisten oppimistapojen hyödyntäminen.

Inklusiivisen pedagogiikan periaatteena on, että oppimisen tuki tuodaan oppijan luo ja että yhteisön tukiverkosto (mm. erityisopetus, psykososiaaliset palvelut) tukee opetusryhmää. Opetuksessa käytetään joustavia ryhmäytymisen muotoja, ja samalla huolehditaan jokaisen kiinnittymisestä omaan tuttuun heterogeeniseen oppimisryhmään. Esteettömien tilojen rakentamisen, kalusteiden järjestämisen ja istumajärjestyksen muokkaamisen myötä fyysinen oppimisympäristö soveltuu oppijoiden moninaisille tarpeille.

Inklusiivisessa pedagogiikassa pyritään poistamaan oppimisen ja osallistumisen esteitä sekä vahvistetaan kaikkien oppijoiden osallisuuden, kuulumisen ja kuulluksi tulemisen kokemusta. Sosiaalisten suhteiden ja taitojen kehittäminen sekä moninaisuutta arvostavan yhteisön rakentaminen ovat olennaisia kasvatustavoitteita.

Opettaja rakentaa opetusryhmän kanssa työrauhaa ennalta ehkäisevin, yhdessä sovituin keinoin. Työrauhaongelmiin tartutaan ratkaisukeskeisesti ja niitä lähestytään oppimistilanteina. Yhteistoiminnalliset opetusmenetelmät ja työtavat ovat keskeisiä, sillä yhdessä olemaan opitaan olemalla yhdessä.

Inklusiivista pedagogiikkaa ei toteuteta yksin. Henkilökunnan yhteistoiminnallisuus tukee pedagogiikkaa, ja työssä oppiminen sekä kollegiaalinen tuki ovat olennaisia. Opettajat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opetusta yhdessä esimerkiksi samanaikaisopetuksen, tiimiopetajuuden, monialaisen yhteistyön ja henkilökunnan kokoontumisten kautta. Myös oppijat osallistuvat opetuksen suunnitteluun ja sääntöjen laatimiseen ja ovat vertaistukena toisilleen. Kodin ja koulun yhteistyö nähdään aktiivisena ja monimuotoisena kasvatuskumppanuutena.

Oppimis- ja kasvatusyhteisöissä pyritään pienoisysteiskunta-ajatteluun ja oppimaan elämää varten, joten oppija oppii myös yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia vaikuttamisen taitoja. Yhteydet koulun ulkopuoliseen ympäristöön pidetään vireinä autenttisen oppimisen avulla ja sen toteuttamista varten. (Ks. esim. Booth & Ainscow, 2005; European Agency, 2012; Mitchell, 2020; Peterson & Hittie, 2003; UNESCO, 2004)

LÄHTEET

Booth, T. & Ainscow, M. (2005). *Index for inclusion: developing learning and participation in schools*. Centre for Studies on Inclusive Education.

Booth, T. & Ainscow, M. (2022). *Definitions of inclusion in education from the Index for Inclusion*. <http://www.csie.org.uk/resources/inclusion-index-explained.shtml>

Butler, C. & Naukkarinen, A. (2017). Inclusion and democracy in England and Finland. Teoksessa A. Raiker & M. Rautiainen (toim.), *Educating for Democracy in England and Finland: Principles and Culture* (s.109-126). Routledge.

European Agency (2012). *Inklusiota edistävä opettajankoulutus. Inklusiivisen opettajan profiili*. European Agency for development in special needs education. https://www.european-agency.org/sites/default/files/te4i-profile-of-inclusive-teachers_Profile-of-Inclusive-Teachers-FI.pdf

Florian, L. (2008). INCLUSION: Special or inclusive education: Future trends. *British Journal of Special Education*, 35(4), 202–208.

Juvonen, J., Lessard, L. M., Rastogi, R., Schacter, H. L., & Sayre Smith, D. (2019). Promoting social inclusion in educational settings: Challenges and opportunities. *Educational Psychologist*, 54(4), 250–270.

Mitchell, D. (2020). *What really works in special and inclusive education. Using evidence-based teaching strategies*. Routledge.

Peterson, J. M. & Hattie, M. (2003). *Inclusive teaching. Creating effective schools for all learners*. Allyn & Bacon.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

UNESCO (2004). *Changing teaching practices. Using curriculum differentiation to respond to student's diversity*. https://sid.usal.es/idsocs/F8/FDO23192/changing_teaching_practices.pdf

Yhdistyneet Kansakunnat (2016). *Identifying social inclusion and exclusion*. <https://www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/chapter1.pdf>